

Problēma

“No visiem putnu un dzīvnieku mijiedarbības veidiem kaķis, kas ķer un nogalina putnus, šķiet, ir cilvēkam viszināmākais” (Mead 1982).

INGA FREIBERGA,
freiberiga.inga@gmail.com

Mājas kaķi *Felis catus* ir sastopami visā pasaulē, un atbilstoši FEDIAF datiem (Eiropas Mājdzīvnieku barības federācija, 2018) pēc mājsaimniecību skaita, kurās ir vismaz viens kaķis, Latvija ir otrajā vietā Eiropā (38%). Šādu dzīvnieku skaits tiek lēsts uz 400 000* (precīzi dati par bezsaimnieka kaķu skaitu Latvijā nav pieejami). Plašā mājas kaķu izplatība ir veicinājusi vairāku endēmisku putnu, zīdītāju un rāpuļu sugu populācijas samazināšanos vai pilnīgu izzušanu nelielās un vidēji lielās salās, kurās nav dabisko zīdītāju–plēsēju (Medina et al. 2011). Neskatoties uz šo vispārzināmo faktu, tikai salīdzinoši nesen plašāku ievērību guvis jautājums par to, cik lielā mērā mājas kaķi apdraud putnu populācijas kontinentālajās teritorijās. Katrā ziņā arvien vairāk pētījumu liecina, ka šo dzīvnieku plēsonība ir galvenais putnu mirstības cēlonis arī lielākās teritorijās.

* FEDIAF mājdzīvnieku skaitu aprēķina, balstoties uz pārdoto kaķu barības apjomu. Pieņemot, ka tikai daļa cilvēku barošanā izmanto speciālo barību, patiesais dzīvnieku skaits mājsaimniecībās varētu būt lielāks.

Kaķu plēsonība visvairāk ietekmē zvirbuļveidīgo putnu sugas, kas dzīvo tiešā cilvēku tuvumā, piemēram, lauku *Passer montanus* un mājas zvirbuli *Passer domesticus*, mājas strazdu *Sturnus vulgaris* (Woods et al. 2003), un sugas, kas ligzdo uz zemes viensētu vai fermu tuvumā, piemēram, lauku cīruli *Alauda arvensis* un lukstu čakstīti *Saxicola rubetra* (Krauze-Gryz et al. 2018). Diemžēl šo sugu pārstāvju kļuvis mazāk arī Eiropā (BirdLife International 2017). Samazinājums veidojas vairāku faktoru ietekmē – piemērotu dzīvotņu zudums, nelegālas medības

migrācijas laikā, sadursmes ar stiklotām būvēm, un tikai viens no tiem ir kaķu plēsonība. Lai arī pētījumos ASV un Kanādā ir pierādīts, ka kaķi nogalina vairāk putnu nekā citi cilvēka izraisīti apdraudējumi (Loss et al. 2013; Blancher 2013), populāciju sarukumu var izraisīt ne tikai mirstība, bet arī citi iemesli (piemēram, sliktas ligzdošanas sekmes). Tāpēc tas, ka kaķi ir galvenais cilvēku izraisītais putnu mirstības cēlonis, nenozīmē, ka tas vienmēr ir svarīgākais iemesls putnu populāciju lejupslīdei. Tikai izvērtējot katras sugas populācijas lielumu, kā arī sezonālo un individuālo apdraudējumu, ir iespējams aprēķināt, kuras sugas ir visvairāk pakļautas kaķu plēsonībai. (Loss et al. 2013).

Kaķi nogalina ne tikai putnus un nelielus zīdītājus, bet arī abiniekus, rāpuļus (sk. tab.) un dažādus bezmugurkaulniekus. Upuru daudzveidība atkarīga no konkrētā īpatņa medītprasmes, gadalaika un apdzīvotās teritorijas (Woods et al. 2003; van Heezik et al. 2010; Loyd et al. 2013). Visvairāk putnu par kaķu upuriem kļūst pavasarī un vasaras sākumā – ligzdošanas sezonas laikā, kad mazuļi atstāj ligzdu un vēl nav

1. TABULA. Mājas kaķu nogalināto putnu daudzums dažādās valstīs.

Valsts	Putni	Zīdītāji	Abinieki un rāpuļi
ASV (Loss et al. 2013)*	1,3–4,0 miljardi	6,3–22,3 miljardi	
Polija (Krauze-Gryz et al. 2018)**	135,7 miljoni	583,4 miljoni	
Lielbritānija (Woods et al. 2003)***	27,1 miljons	57,4 miljoni	4,8 miljoni
Kanāda (Blancher 2013)*	110–350 miljoni		

* Pētījumā izmantoti dati par 2.–4. grupas kaķu (skat. 1. att.) upuru daudzumu viena gada laikā

** Pētījumā izmantoti dati par 2.–3. grupas kaķu (skat. 1. att.) upuru daudzumu viena gada laikā

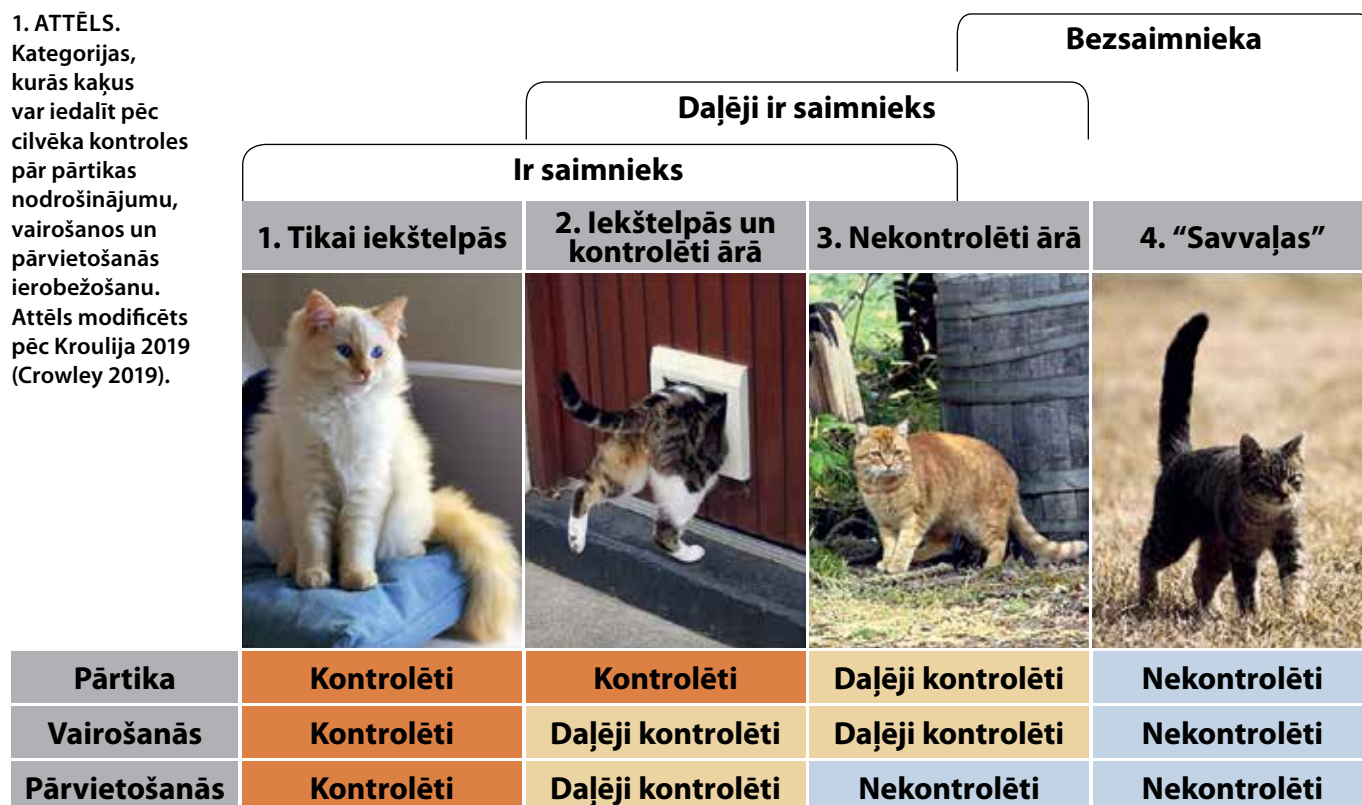
*** Pētījumā izmantoti dati par 2.–3. grupas kaķu (skat. 1. att.) upuru daudzumu laikā no 1. aprīļa līdz 31. augustam

ieguvuši lidspēju, un ir naivi attiecībā uz potenciālajiem plēsējiem (Krauze-Gryz et al. 2017; Blancher 2013, van Heezik et al. 2010; Baker et al. 2005). Savukārt lielāko daļu mazo zīdītāju kaķi noķer rudenī (Krauze-Gryz et al. 2017).

Ietekmi uz putnu izdzīvotību atstāj ne tikai plēsonība, bet arī bailes no kaķa klātbūtnes. To dēļ putni var veidot mazākus dējumus (Beckerman et al. 2007) vai arī retāk apmeklēt ligzdu mazuļu barošanas laikā, tādējādi samazinot risku, ka tā tiks atrasta (Bonnington et al. 2013). Ja istenošanas šāds scenārijs, mazuļi nesaņem pietiekami daudz barības un, atstājot ligzdu, ir mazāki, vājāki, un līdz ar to viņus vairāk apdraud gan vides apstākļi, gan plēsēji.

Pievērsiet uzmanību ne tikai skaitļiem tabulā, bet arī attēlam un komentāriem par kaķu piederību. Pētījumos no Polijas un Lielbritānijas informācija par upuru daudzumu ir balstīta uz īpašnieka novērojumiem par kaķa mājās atnesto medījumu, un tā kombinēta ar ekskrementu analīzi. Loidas pētījums (2013), kurā dzīvniekiem piestiprināta kamera filmēja viņus ārpus telpām, atklāj, ka mājās tie atnes tikai 23% sava guvuma, 49% tiek atstāti nemedīšanas vietā, bet 28% apēsti uzreiz. Tāpat patiesais noķerto putnu un zīdītāju skaits varētu būt daudz lielāks. Šis pētījums atspēko arī bieži izmantoto argumentu, ka regulāri barots kaķis nemedī – visi pētījumā iesaistītie kaķi piederēja pie 2. grupas (skat. 1. attēlu) un tika regulāri baroti.

1. ATTĒLS.
Kategorijas, kurās kaķus var iedalīt pēc cilvēka kontroles pār pārtikas nodrošinājumu, vairošanās un pārvietošanās ierobežošanu. Attēls modificēts pēc Kroulija 2019 (Crowley 2019).

Cits bieži piesaukts arguments kaķu plēsonības ietekmes apšaubīšanai ir tas, ka lielākā daļa putnu un mazo zīdītāju sugu vienu ekosistēmu ar plēsīgajiem dzīvniekiem, tostarp kaķiem, ir apdzīvojuši jau vairākus miljonus gadu. Te jāpiebilst, ka šobrīd situācija ir krietni citāda, nekā bijusi agrāk. Parasti plēsīgo sugu pārstāvju daudzums ir saistīts ar to upuru daudzumu – jo vairāk upuru, jo vairāk mednieku; samaznoties upuru populācijas lielumam, samazinās arī plēsēju populācijas

lielums. Mājas kaķu daudzums kādā teritorijā nav tieši saistīts ar potenciālo upuru daudzumu, jo daļai šo dzīvnieku izdzīvošanai nepieciešamo barību nodrošina saimnieks (Woods et al. 2003); un arī bezsaimnieka kaķi tiek uzturēti ar cilvēku palīdzību. Šo apstākļu dēļ veidojas fenomens, ko sauc par hiperplēsionību, – plēsēju populācija nesārūk, kaut arī upuru skaits samazinās.

Tāpat svarīgi, ka lielākajā daļā pētījumu tiek izmantoti dati par

kaķiem, kam vismaz daļēji ir saimnieks. Tas nozīmē, ka patieso upuru daudzumu vistuvāk patiesībai atspoguļo ASV un Kanādas pētījumos modelētā situācija. Kā norāda to autori, lielāko daļu putnu (ASV gadījumā – apmēram 69%) nogalina bezsaimnieka kaķi (Loss 2013, Blancher 2013). To daudzums dažādās valstīs ir atšķirīgs, tāpat kā attieksme pret šiem dzīvniekiem. Kā uzsver Loss (2013), visbiežāk bezsaimnieka kaķu problēma tiek risināta ar šo dzīvnieku sterilizēšanu un palaišanu atpakaļ savvaļā. Tiesa, tas uzlabo viņu dzīves kvalitāti, taču nemazina ietekmi uz apkārtējo vidi. Tāpat nav pierādījumu, ka šī metode liktu bezsaimnieka kaķu skaitam tiešām samazināties (Longcore et al. 2009).

Tas, vai un cik daudz putnu mājas kaķis nogalina vai nogalinās nākotnē, lielā mērā ir atkarīgs no dzīvnieka īpašnieka attieksmes. Tradicionāli kaķis tiek uzskatīts par mājdzīvnieku, kurš nedaudz klaiņo apkārt un var pats sevi nodrošināt ar barību. Īpašnieks nav likumiski atbildīgs par sava mīluļa problemātisko uzvedību – klaiņošana pa svešu īpašumu (dārzu, privātmāju), ekskrementu atstāšanu puķu dobēs un bērnu laukumos, kautiņu ar citu cilvēku kaķi vai suni. Daudzās Eiropas valstīs, tajā skaitā arī Latvijā, kaķu reģistrēšana un čipēšana nav obligāta (LDC 2019). Visi šie fakti ataino sabiedrības (ne tikai Latvijas) uzskatus par to, kas ir normāla kaķa uzvedība, ka nodarījumi citiem mājdzīvniekiem un īpašumam nav būtiski un ka “kaķi nevar ieslodzīt” (Crowley et al. 2019). To pierāda arī Lielbritānijā veiktais pētījums par īpašnieku attieksmi pret sava mīluļa uzvedību un plēsonību. Daži saimnieki gan zināja, kādu iespaidu uz vidi potenciāli atstāj mājdzīvnieks, taču lielākā daļa neuzskatīja, ka tieši viņa kaķis ir tik plēsīgs vai medīgs, lai būtu uzskatāms par problēmu (Crowley et al. 2019). Taču, kā minēts iepriekš, īpašnieks zina tikai par 23% visu upuru, un kaķi medī neatkarīgi no mājās saņemtā barības daudzuma (Loyd et al. 2013).

Foto: Astrid Gast / Dreamstime.com

Ši pārskata nobeigumā es aicinu atcerēties, ka mums ir jāizglīto cilvēki, nevis kaķi. Tāpēc lūdzu gan kaķu īpašniekus, gan tos, kuri vēlas par tādiem kļūt, rūpīgi pārdomāt savu izvēli un pēc labākās sirdsapziņas ievērot šos piecus punktus!

Pats galvenais – rūpīgi izsveriet kaķa iegādi. Mājdzīvnieks nav dāvana, ko pasniegt svētkos, par jebkuru dzīvu radību būs jārūpējas daudzus gadus. Palaist kaķi savvaļā ir bezatbildīgi gan pret dzīvnieku, gan apkārtējo vidi.

Ja tomēr esat nolēmis kaķi ņemt, turiet to iekšējā vai pastaigu laiku limitējiet. Rīta un vakara stundās, kad putni ir visaktīvākie, barojiet un atstājiet savu mīluli telpās. Tāpat, ja iespējams, samaziniet dzīvnieka uzturēšanās laiku ārā putnu ligzdošanas posmā – pavasarī un vasaras sākumā.

Sterilizējiet kaķi – tas novērš nekontrolētu vairošanos un bezsaimnieka kaķu populācijas palielināšanos. Dažos pētījumos ir pierādīts, ka sterilizācija samazina dzīvnieka vēlmi klaiņot, taču šie rezultāti nav attiecināmi uz visiem sugas pārstāvjiem (Lilith et al. 2008).

Samaziniet kaķa medību efektivitāti, uzliekot viņam kakla siksnīšu ar zvaniņu. Lielbritānijas Karaliskās putnu aizsardzības biedrības mājaslapa informē, ka ar zvaniņu aprīkoti kaķi noķer par 41% mazāk putnu un par 34% mazāk zīdītāju nekā bez tā (RSPB 2019).

Nodrošiniet, ka putnu būriši un barotavas dārzā ir pasargāti no kaķu uzbrukumiem. Šis noteikums būtu jāievēro visiem, kas savā dārzā vēlas piesaistīt putnus, ne tikai kaķu īpašniekiem.

Atsauces

- Baker P. J., Bentley A. J., Ansell R. J., Harris S. 2005. Impact of predation by domestic cats *Felis catus* in an urban area. *Mammal Review*, 35(3-4): 302–312.
- Beckerman A. P., Boots M., Gaston K. J. 2007. Urban bird declines and the fear of cats. *Animal Conservation*, 10(3): 320–325.
- BirdLife International. 2017. European birds of conservation concern: populations, trends and national responsibilities Cambridge, UK: BirdLife International.
- Blancher P. 2013. Estimated number of birds killed by house cats (*Felis catus*) in Canada. *Avian Conservation and Ecology*, 8(2).
- Bonnington C., Gaston K. J., Evans K. L. 2013. Fearing the feline: domestic cats reduce avian fecundity through trait-mediated indirect effects that increase nest predation by other species. *Journal of Applied Ecology* 50(1): 15-24.
- Crowley S. L., Cecchetti M., McDonald R. A. 2019. Hunting behaviour in domestic cats: An exploratory study of risk and responsibility among cat owners. *People and Nature*.
- Krauze-Gryz D., Żmihorski M., Gryz J. 2017. Annual variation in prey composition of domestic cats in rural and urban environment. *Urban Ecosystems* 20(4): 945–952.
- Krauze-Gryz D., Gryz J., Żmihorski M. 2018. Cats kill millions of vertebrates in Polish farmland annually. *Global Ecology and Conservation*, e00516.
- Lilith M., Calver M., Garkaklis M. 2008. Roaming habits of pet cats on the suburban fringe in Perth, Western Australia: what size buffer zone is needed to protect wildlife in reserves. *Mosman NSW: Royal Zoological Soc New South Wales*: 65–72.
- Longcore T., Rich C., Sullivan L. M. 2009. Critical assessment of claims regarding management of feral cats by trap–neuter–return. *Conservation biology* 23(4): 887–894.
- Loss S. R., Will T., Marra P. P. 2013. The impact of free-ranging domestic cats on wildlife of the United States. *Nature communications* 4: 1396.
- Lloyd K. A. T., Hernandez S. M., Carroll J. P., Abernathy K. J., Marshall G. J. 2013. Quantifying free-roaming domestic cat predation using animal-borne video cameras. *Biological Conservation* 160: 183–189.
- Mead C. J. 1982. Ringed birds killed by cats. *Mammal Review* 12(4): 183–186.
- Medina F. M., Bonnaud E., Vidal E., Tershy B. R., Zavaleta E. S., Josh Donlan C., Nogales M. 2011. A global review of the impacts of invasive cats on island endangered vertebrates. *Global Change Biology* 17(11): 3503–3510.
- van Heezik Y., Smyth A., Adams A., Gordon J. 2010. Do domestic cats impose an unsustainable harvest on urban bird populations?. *Biological Conservation* 143(1): 121–130.
- Woods M., McDonald R. A., Harris S. 2003. Predation of wildlife by domestic cats *Felis catus* in Great Britain. *Mammal review* 33(2): 174–188.
- https://www.ldc.gov.lv/majas_dzivnieku_registresanas_kartiba/informacija_par_registresanu/ 15.01.2019.
- <https://www.rspb.org.uk/birds-and-wildlife/advice/gardening-for-wildlife/animal-deterrents/cats-and-garden-birds/are-cats-causing-bird-declines/> 07.01.2019
- <http://www.fediac.org/who-we-are/european-statistics.html> 07.01.2019.

Summary

The problem /Inga Freiberga/

Domestic cats *Felis catus* are predators, globally introduced by humans over the centuries. Latvia is the second ranking country in the European Union in proportion of households owning at least one cat (38%). The total owned cat population is estimated to be ~400 000 cats, although data about unowned cats are not available. It is well known that cats have been causing extinction and population size reduction of endemic island birds and animals. Nevertheless, only in recent years attention has been drawn to the impact cats may cause to bird and other animal populations within continents. The most threatened bird populations are those living in close proximity to humans; for example, house *Passer domesticus* and tree sparrows *Passer montanus*, and those nesting on the ground, such as skylarks *Alauda arvensis* and whinchats *Saxicola rubetra*. Those are also the species showing population decline by Birdlife International. Research from different countries shows that cats kill more birds than other human related causes (pesticides, collisions with buildings etc.). Often cat owners don't expect their cat to be predatory enough to cause such impact, although it has been shown that cats bring home only 23% of their prey. To conclude, we give 5 suggestions how to reduce cat impact on wildlife: 1) be responsible when deciding the ownership of a cat. It is shown, that actually most of the birds are being killed by unowned, abandoned cats. 2) Keep the cat indoors or restrict roaming during the bird nesting season. 3) Neuter the animal, to avoid uncontrolled breeding and growing of unowned cat populations. 4) Equip the cat with a bell attached to its collar. It won't allow it to catch as much prey. 5) Place nest boxes and bird feeders in places where cats can't reach them.